

N:o 115.

Af herr **K. A. Staaff**, om skrifvelse till Konungen om afskaffande af penninglotterier m. m.

Att penninglotterier äro ett samhällsodt kan visserligen ej sägas vara en allmänt erkänd sak, men att döma efter sistlidne Riksdags öfverläggningar i ämnet torde dock denna mening bland den svenska representationens ledamöter vara tämligen rotfäst. Äfven de ledamöter, som vid riksmötet 1902 föreslogo inrättande af ett statslotteri, fotade sitt förslag hufvudsakligen på den förmenta nationalförlust, som uppstode genom att man här i Sverige i alla fall spelade på lotteri, och då sådant ej funnes inom landet, spelade i utlandet, men knappast på penninglotteriernas önskvärdhet i och för sig.

I själfva verket synes ej någon utförlig motivering vara af nöden för att principiellt ådagalägga penninglotteriernas skadlighet. Det ligger ju i öppen dag, att det förvärf några få lotterispelare göra är byggdt på förutsättningen, att de många och de fleste spelarne göra ren förlust. Det är vidare klart, att detta slags förvärfsförsök — som icke har något med arbete och förnuftig beräkning att skaffa — moraliskt skadar, då det afvänder spelarens håg och sinne från den redliga mödans väg till välstånd — d. v. s. från den enda rätta och aktningvärda vägen. Det är slutligen ett ovederläggligt faktum, att denna skadliga verkan i ett ej ringa antal fall blifver rent fördärlig och leder till armod, elände, dryckenskap och brott.

Detta om resultatet för spelaren. Men resultatet för den allmänna handelns och vandelns sundhet är icke bättre. Man må än så mycket söka att vid inrättande af ett penninglotteri genom förnuftiga bestämmelser förebygga det s. k. lotteriskojet, hindra det skall man aldrig lyckas. Lotterierna, — jag menar de mera omfattande — framkalla med naturnödvändighet en

mängd detaljutmåglare af lottsedlar och dessa måglare äro sällan nogräknade om medlen. De söka egga spellusten genom fagra prospekter, hvilka låta hoppet om vinst hägra för den oerfarne i de mest skimrande färger, men som oftast äro i hög grad bedrägliga. Framför allt gå de naturligtvis ut på att söka fördölja den öfverväldigande stora sannolikheten af förlust och att söka i uppenbar strid mot vetenskapens klara regler framhålla vinst — stor vinst — som sannolik eller åtminstone synnerligen möjlig. Att allt detta ej kan bidra till sanning, redbarhet och sundhet i den allmänna handeln och vandelns behöfver ej sägas.

Visserligen torde ett permanent statslotteri i ännu mycket större grad än de penningelotterier, som då och då medgifvas för vissa särskilda företag, hvilka betraktas såsom allmännyttiga, medföra de nu antydda vådorna. Men klart är dock, att, i händelse dylika lotterier till förmån för särskilda företag i allt för vidsträckt grad beviljas, farorna däraf kunna betydligt närma sig till dem, som uppstå af ett permanent lotteri.

Nu hafva ju på senare tider de svenska lotterierna växt i en grad, som väl må betecknas såsom oroande. Enligt en af Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 i utlåtande n:o 2 vid senaste riksdag lämnad uppgift hafva nämligen medgifvits

1889 ett premieobligationslån å nominellt 10 millioner kronor för teaterbyggnadskonsortiet och

1893 detta låns ökande med 3 millioner kronor, samt

1896—1900 lotterier å sammanlagdt 31,850,000 kronor för särskilda ändamål däribland år 1901 ett premielotteri å ej mindre än 20 millioner kronor för dramatiska teaterns byggnadskonsortium.

Att detta är för mycket, därom torde de principiella motståndarne till lotterier vara ense. Men att döma efter vissa af statslotteriets anhängare vid förra Riksdagen fällda yttranden, förefaller det som om äfven åtminstone åtskilliga af dem bestämdt ogillade den utsträckning, i hvilken Kungl. Maj:t medgifvit penningelotteriers anordnande.

Vid sådant förhållande torde tiden vara inne att föra fram frågan om penningelotteriers fullständiga afskaffande i vårt land.

Till stöd för en sådan åtgärd kan åberopas allt hvad ofvan blifvit sagdt om sådana lotteriers skadlighet.

Till stöd för en motsatt åsikt torde väl anföras, att vissa allmänna ändamål främjats och främjas genom lotterierna, hvilka ändamål måhända eljes ej skulle kunna tillgodoses utan få ligga nere. För min del kan jag ej godkänna detta skäl. Om ett ändamål, för hvilket stort kapital är af nöden, är godt och viktigt, synes mig den enda rätta vägen vara att öfvertyga antingen staten, därest det kan komma under statsändamålsens kategori, eller

den kapitalstarka delen af allmänheten, därest så ej är fallet, om dess godhet och vikt, för att på sådant sätt vinna nödigt kapital. Att ett i sig godt och viktigt ändamål ej skulle kunna ernås annat än genom samhällsfördärliga medel, skulle visa en osundhet i den allmänna uppfattningen, som bör motarbetas, icke främjas.

För min del är jag snarast böjd att sammanställa den tilltagande och tyvärr genom släpphändta medgifvanden underblåsta böjelsen att tillita lotterier såsom ett symptom på en hos oss i senare tider framträdande osundhet i ekonomiska åskådningar. Denna osundhet yttrar sig efter mitt förmenande på andra områden bland annat i en viss benägenhet till spekulation, som ej står i rätt proportion till underlagets soliditet. Äfvenså i en viss benägenhet att bedöma "stora" affärer efter en annan moralisk måttstock än smärre — ett synnerligen ödesdigert misstag, som ej alltid hämnar sig på de enskilde, men alltid i större eller mindre grad på det allmänna.

Hvad jag här ofvan sagt är, såsom af sammanhanget torde framgå, sagdt uteslutande om penningelotterier. Att konst- och industrilotterier samt saklotterier för välgörande ändamål ej falla under samma dom som penningelotterier är efter min öfvertygelse obestriddt. Vinsternas ofantligt mycket mindre — understundom ganska svårrealiserade — värde göra saklotterier till något helt annat än penningelotterier, bland annat därutinnan, att den lottköpande publiken i det ena och det andra fallet blifver helt olika. Att en välbergad medborgare — och den alldeles öfvervägande delen af välgörenhets-, konst- och industrilotternas afnämare tillhöra helt visst den välbergade klassen — vill på samma gång göra sig en möjlig vinst och uppmuntra konst eller slöjd, behöfver ej vara något skadligt. Han kan nämligen utan svårighet bära den sannolika förlusten, den spelar för honom ej annan roll än en onödig utgift. Den utgör ej ett tärande sår i hans hushållning, som drifver honom — såsom spelförlusten ofta drifver den fattige — till att spela mera och mera.

Därest penningelotterier skulle afskaffas, borde detta tydligen ske genom att upphäfva den myndighet, som nu möjliggjort deras florerande, d. v. s. Kungl. Maj:ts hittills utöfvade myndighet att medgifva dylika lotteriers anställande.

Ett sådant upphäfvande åter erfordrar en af Kungl. Maj:t och Riksdagen gemensamt beslutad lagstiftning, i ämnet, en lagstiftning, som antingen kunde göras i form af en i 18 kap. strafflagen införd bestämmelse, hvilken med straff belade anställande af penningelotterier, eller ock genom att, med upphäfvande i dess helhet af den nu af Kungl. Maj:t utfärdade förordningen af den 6 augusti 1881, en särskild af de båda statsmakterna gemensamt beslutad lag komma till stånd.

I förra fallet kunde Kungl. Maj:t utan vidare fortfarande lagstifta angående andra lotterier än penninglotterier och följaktligen äfven dispensera från sina härom utfärdade bud. I senare fallet borde den nya särskilda lagen innehålla noggrannt afpassade bestämmelser om en sådan dispensrätt beträffande saklotterier.

Emellertid torde den utvägen att i en särskild af Kungl. Maj:t och Riksdagen stadgad lag sammanfatta alla bestämmelser rörande lotterier vara att anbefalla särskildt ur den synpunkten, att ej blott inhemska penninglotterier böra förbjudas utan äfven prohibitiva och repressiva åtgärder böra vidtagas gent emot de försök att här i landet vinna afsättning för utländska lotter, hvilkas stora omfattning utgör det starkaste skälet för anhängare af tanken på ett statslotteri. Och det lär i hög grad kunna intressera Riksdagen att dylika prohibitiva och repressiva åtgärder blifva så stränga och kraftigt verkande som möjligt.

Äfven synes mera ingripande kontroll i vissa fall vara af nöden i fråga om de konst- och industrilotterier som varda tillåtna.

Med åberopande af de skäl och grunder jag här ofvan anført hemställes,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla det Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag om lotterier, hvarigenom penninglotterier i vårt land helt och hållet afskaffas, fullt verksamma åtgärder mot utländska lotters försäljning i Sverige möjliggöras samt mindre lotterier för välgörande ändamål äfvensom konst- och industrilotterier för särskilda fall efter vederbörlig pröfning väl varda tillåtna, men i händelse lotteriet är af större omfattning ställas under effektiv kontroll.

Stockholm den 27 januari 1903.

Karl Staaff.